

כי עליך הורגנו כל היום

(1) גיטין נז:

אמר רב יהודה אמר שמואל, ואיתימא רבי אמר, ואמרי לה במתניתא תנא: מעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון, הרגישו בעצמן למה הן מתבקשים, אמרו: אם אנו טובעין בים אנו באין לחיי העולם הבא? דרש להן הגדול שבהן: (תהלים ס"ח) אמר ה' מבשן אשיב אשיב ממצולות ים, מבשן אשיב - מבין שיני אריה אשיב, ממצולות ים - אלו שטובעין בים; כיון ששמעו ילדות כך, קפצו כולן ונפלו לתוך הים. נשאו ילדים ק"ו בעצמן ואמרו: מה הללו שדרכן לכך - כך, אנו שאין דרכנו לכך - על אחת כמה וכמה! אף הם קפצו לתוך הים. ועליהם הכתוב אומר: (תהלים מ"ד) כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבחה.

Rab Judah said in the name of Samuel, or it may be R. Ammi, or as some say it was taught in a Baraitha; On one occasion four hundred boys and girls were carried off for immoral purposes. They divined what they were wanted for and said to themselves, If we drown in the sea we shall attain the life of the future world. The eldest among them expounded the verse, The Lord said, I will bring again from Bashan, I will bring again from the depths of the sea. 'I will bring again from Bashan,' from between the lions' teeth. 'I will bring again from the depths of the sea,' those who drown in the sea. When the girls heard this they all leaped into the sea. The boys then drew the moral for themselves, saying, If these for whom this is natural act so, shall not we, for whom it is unnatural? They also leaped into the sea. Of them the text says, Yea, for thy sake we are killed all the day long, we are counted as sheep for the slaughter. (Soncino ed.)

(2) שם

ורב יהודה אמר: זו אשה ושבעה בניה. אתיוהו קמא לקמיה דקיסר, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: (שמות כ') אנכי ה' אלהיך, אפקוהו וקטלוהו. ואתיוהו לאידך לקמיה דקיסר, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: (שמות כ') לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, אפקוהו וקטלוהו. ואתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: (שמות כ"ב) זובח לאלהים יחרם, אפקוהו וקטלוהו. ואתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: (שמות ל"ד) לא תשתחוה לאל אחר, אפקוהו וקטלוהו. ואתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: (דברים ו') שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, אפקוהו וקטלוהו. ואתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: (דברים ד') וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, אפקוהו וקטלוהו. ואתיוהו לאידך, אמרו ליה: פלח לעבודת כוכבים! אמר להו, כתוב בתורה: (דברים כ"ו) את ה' האמרת וגו' וה' האמירך היום, כבר נשבענו להקדוש ברוך הוא שאין אנו מעבירין אותו באל אחר, ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר אותנו באומה אחרת. א"ל קיסר: אישדי לך גושפנקא וגחין ושקליה, כי היכי דלימרו קביל עליה הרמנא דמלכא, א"ל: חבל עלך קיסר, חבל עלך קיסר, על כבוד עצמך כך, על כבוד הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה! אפקוהו למיקטליה, אמרה להו אימיה: יהבוהו ניהלי ואינשקיה פורתא, אמרה לו: בניי, לכו ואמרו לאברהם אביכם אתה עקדת מזבח אחד ואני עקדתי שבעה מזבחות! אף היא עלתה לגג ונפלה ומתה. יצתה בת קול ואמרה: (תהלים קי"ג) אם הבנים שמחה. ר' יהושע בן לוי אמר: זו מילה שניתנה בשמיני.

Rab Judah, however, said that this refers to the woman and her seven sons. They brought the first before the Emperor and said to him, Serve the idol. He said to them: It is written in the Law, I am the Lord thy God. So they led him away and killed him. They then brought the second before the Emperor and said to him, Serve the idol. He replied: It is written in the Torah, Thou shalt have no other gods before me. So they led him away and killed him. They then brought the next and said to him, Serve the idol. He replied: It is written in the Torah, He that sacrifices unto the gods, save unto the Lord only, shall be utterly destroyed. So they led him away and killed him. They then brought the next before the Emperor saying, Serve the idol. He replied: It is written in the Torah, Thou shalt not bow down to any other god. So they led him away and killed him. They then brought another and said to him, Serve the idol. He replied: It is written in the Torah, Hear, O Israel, the Lord our God, the Lord is one. So they led him away and killed him. They then brought the next and said to him, Serve the idol. He replied; It is written in the Torah, Know therefore this day and lay it to thine heart that the Lord He is God in heaven above and on the earth beneath; there is none else. So they led him away and killed him. They brought the next and said to him, Serve the idol. He replied: It is written in the Torah, Thou hast avouched the Lord this day . . . and the Lord hath avouched thee this day; we have long ago sworn to the Holy One, blessed be He, that we will not exchange Him for any other god, and He also has sworn to us that He will not change us for any other people. The Emperor said: I will throw down my seal before you and you can stoop down and pick it up, so that they will say of you that you have conformed to the desire of the king. He replied; Fie on thee, Caesar, fie on thee, Caesar; if thine own honour is so important, how much more the honour of the Holy One, blessed be He! They were leading him away to kill him when his mother said: Give him to me that I may kiss him a little. She said to him: My son, go and say to your father Abraham, Thou didst bind one [son to the] altar, but I have bound seven altars. Then she also went up on to a roof and threw herself down and was killed.

איכה רבה (וילנא) פרשה א

מעשה במרים בת נחתום שנשבת היא ושבעה בניה ... לאחר ימים נשתטת אותה האשה ונפלה מן הגג ומתה לקיים מה שנא' (ירמיה ט"ו) אומללה יולדת השבעה, ובת קול יוצאת ואומרת (תהלים קי"ג) אם הבנים שמחה, ורוח הקדש צווחת ואומרת על אלה אני בוכיה.

3) עבודה זרה ית.

אמרו: לא היו ימים מועטים עד שנפטר רבי יוסי בן קיסמא, והלכו כל גדולי רומי לקברו והספידוהו הספד גדול, ובחזרתן מצאוהו לרבי חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וס"ת מונח לו בחיקו. הביאוהו וכרכוהו בס"ת, והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור, והביאו ספוגין של צמר ושראום במים והניחום על לבו, כדי שלא תצא נשמתו מהרה. אמרה לו בתו: אבא, אראך בכך? אמר לה: אילמלי אני נשרפתי לבדי היה הדבר קשה לי, עכשיו שאני נשרף וס"ת עמי, מי שמבקש עלבונה של ס"ת הוא יבקש עלבוני. אמרו לו תלמידיו: רבי, מה אתה רואה? אמר להן: גליון נשרפין ואתיות פורחות. אף אתה פתח פיך ותכנס [בך] האש! אמר להן: מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל הוא בעצמו. אמר לו קלצטונירי: רבי, אם אני מרבה בשלהבת ונוטל ספוגין של צמר מעל לבך, אתה מביאני לחיי העולם הבא? אמר לו: הן. השבע לי! נשבע לו. מיד הרבה בשלהבת ונטל ספוגין של צמר מעל לבו, יצאה נשמתו במהרה. אף הוא קפץ ונפל לתוך האור. יצאה בת קול ואמרה: רבי חנינא בן תרדיון וקלצטונירי מזומנין הן לחיי העולם הבא.

4) בראשית רבה (וילנא) פרשת נח פרשה לד

יג כל רמש אשר הוא חי ... אך להביא את החונק עצמו, יכול כשאול, ת"ל אך, יכול כחנניה מישאל ועזריה ת"ל אך.

5*) תוספות ע"ז שם

ואל יחבל עצמו - אור"ת דהיכא שיראים פן יעבירו עובדי כוכבים לעבירה כגון ע"י יסורין שלא יוכל לעמוד בהם אז הוא מצוה לחבל בעצמו כי ההיא דגיטין (דף נז:) גבי ילדים שנשבו לקלון שהטילו עצמם לים (וע"ע תוס' גיטין דף נז: ד"ה קפצו).

5*) תוספות גיטין נז:

קפצו כולן ונפלו לתוך הים - והא דאמר במס' ע"ז (דף יח.) מוטב שיטלנה מי שנתנה ואל יחבל בעצמו הכא יראים היו מיסורין כדאמרין (כתובות דף לג:) אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ועוד דע"כ היו מענין אותן ולא היו הורגים אותן.

5*) חידושי הריטב"א ע"ז ית.

הא דאמרין בהגדה דר' חנינא בן תרדיון מוטב יטלנה מי שנתנה ולא אחבול בעצמי. כתוב בגליוני התוספות שהיה אומר ר"ת דהיכא שמתירא שלא יכריחוהו לעבור על דת מותר לחבול בעצמו, והכי איתא במדרש (ב"ר ל"ד י"ד) כתיב (בראשית ט' ה') אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש מכאן אזהרה לאדם שלא יחבול בעצמו. יכול אפי' כשאול מלך ישראל, פירוש שחבל בעצמו מפני שהיה מתירא שמא יעבירוהו על דת, תלמוד לומר אך מיעט, דבכי האי גונא שרי, ומכאן לומדין לשחוט הנערים בגזירות מפני העברת הדת, ע"כ מצאתי בגליוני התוספות, והם דברים שצריכין תלמוד ועיון גדול, אלא שכבר הורה זקן, ושמענו בשם גדולי צרפת שהתירו כן הלכה למעשה. (א"ה, ע"י דעת זקנים מבעלי התוספות בפסוק הנ"ל).

6) שו"ת מהר"ם מרוטנבורג דפוס ברלין סימן רעג

יהודי אחד שאל את מהר"ם שיחיל אם צריך כפרה על ששחט אשתו וד' בניו ביום הרג רב בקובלינש עיר הדמים כי כך בקשוהו, יען ראו כי יצא הקצף מלפני ד' והתחילו האויבים להרוג בני אל חי הנהרגים על קדוש השם, וגם הוא רצה להרוג את עצמו במיתותם אלא שהצילו ה' על ידי גוים.

וכתב לו לא ידענא שפיר מה אידון ביה כי ודאי ההורג עצמו על יחוד ה' רשאי לחבול בעצמו, ואמר (ב"ר לד, יג) יכול כשאול ת"ל אך. ואמר (גיטין נז:): מעשה בד' מאות ילדים וילדות שנשבו לקלון וכו' עד והפילו עצמם בים. וכן גם היא עלתה לגג ונפלה ומתה יצתה בת קול ואמרה אם הבנים שמחה, וכהנה רבות. אבל לשחוט אחרים צ"ע למצוא ראייה להתיר. ומשאול אין ראייה לאיסור אחרי שצוה דוד להרוג את איש גר עמלקי שאמר (שמואל ב א, טז) אנכי מותתי משיח ה', דדילמא מלך משיח שאני. ועוד דבלאו הכי היה חייב מיתה דדואג האדומי היה, כדכתיב (שם) דמך על ראשך דמים בנוב עיר הכהנים.

מיהו דבר זה פשט התירא כי שמענו ומצאנו שהרבה גדולים שהיו שוחטים את בניהם ואת בנוניהם, וגם רבינו קלונימוס עשה כן בקינה המתחלת אמרתי שעו ממני.

ונ"ל להביא ראייה להתיר דכי היכי דאמר (ב"ר שם) יכול כשאול ת"ל אך, הכי נמי נימא דההורג את חבירו על קידוש השם מותר, דבהווא קרא כתיב (בראשית ט, ה) ומיד האדם ומיד איש וגו', ואך דרישא דקרא קאי אכולי' קרא דבתר"ב. והא דנענש דואג, י"ל כדפי'.

ומי שמתעניין כפרה הוא מוציא לעז על חסידים הראשונים. ואחרי שכונתו היה לטובה מרוב אהבת יוצרנו יתברך שמו פגע ונגע במחמד עיניו, גם הם חלו פניו על ככה, לא דמי לההוא דפרק החובל (ב"ק צב.) סמא עיני ושביר כדי דחייב, דהכי ודאי מחלי מאהבת הבורא ואין להחמיר עליו כלל.

וצור ישראל ינקום נקמתנו ונקמת תורתו ונקמת דם עבדיו השפוך במהרה בימינו ויראו עינו וישמח לבינו מאיר ברבי ברוך.

7) בית יוסף יורה דעה סימן קנז

[בדק הבית] וכתוב בארחות חיים (סי' ד הל' אהבת השם אות א) בבראשית רבה (פרשה לד אות יג) דורש ואך את דמכם לנפשותיכם וגו' (בראשית ט ה) אזהרה לחונק את נפשו יכול אפילו כחנניה מישאל ועזריה תלמוד לומר אך פירוש שבשעת השמד יכול למסור עצמו למיתה ולהרוג את עצמו אם הוא ירא שלא יוכל לעמוד בניסיון וכן יכול אפילו כשואל בן קיש (שמואל א לא ד) שאם ירא שמא יעשו לו יסורים קשים שיכול למסור עצמו למיתה תלמוד לומר אך. ומכאן מביאין ראייה השוחטים התינוקות בשעת השמד ויש אוסרים ומפרשים הך תלמוד לומר אך שאינו יכול להרוג עצמו וחנניה מישאל ועזריה מסרו עצמם ביד אחרים אבל הם לא פגעו בעצמם ושואל בן קיש שלא ברצון חכמים עשה. ומעשה ברב אחד ששחט תינוקות הרבה בשעת השמד שירא שיעבירום על דת והיה עמו רב אחר וכעס עליו וקראו רוצח והוא לא חש לדבריו ואמר הרב המונע אם כדברי יהרג אותו רב במיתה משונה וכן היה שתפשוהו גוים והיו פושטים עורו ונותנין חול בין העור והבשר ואח"כ נתבטלה הגזרה ואם לא שחט אותם אפשר שהיו ניצולים ולא היו הורגים אותם. וז"ל רבינו ירוחם (ני"ח ח"ג קסה ע"ד) כתבו הפסקנים אם רוצה להחמיר על עצמו ליהרג בצינעא על שאר מצות רשאי ואינו נקרא חובל בעצמו וכן בירושלמי (שביעית פ"ד ה"ב) ודוקא שהגוי מתכוין להעבירו אבל להנאתו נקרא חובל בעצמו והא דאמרין בגילוי עריות הוא הדין גוי הבא על בת ישראל דאינו מכוין אלא להנאתו ולא להעבירה וכן ישראל הבא על הגויה ויש אומרים דגוי הבא על בת ישראל לא מטעם עריות נגעו בה דאינה עושה מעשה אלא מטעם אם הוא בפרהסיא וכן פירש רבינו תם בההיא דאסתר קרקע עולם היתה ואינה מצוה ליהרג. וכמה פרהסיא עשרה בני אדם [עד כאן]:

8) רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ה הלכה א

כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי, כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג שנאמר במצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו.